

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

М А Т Е Р І А Л И

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

(Одеса, 20-21 травня 2022 року)

Одеса -2022

М 54 **Методологія та технологія сучасного філософського пізнання** //
Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Одеса, 20-21 травня 2022 р.)
135 с.

Рецензенти:

***Пальчинська Мар'яна Вікторівна** - доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку,*

***Рибка Наталя Миколаївна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки Державного університету «Одеська політехніка»*

Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; філософію історії в сучасному вимірі; філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства; філософію синергетики та філософські погляди Г.Сковороди у світлі сучасності. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30 червня 2022 року)

європейська філософія, починаючи з Нового часу, рясніє песимізмом, розчаруванням, скепсисом, смутком і навіть нудьгою з приводу втраченої Гармонії, втраченого зв'язку зі світом Духа і душевною порожнечою, яка виражає порожнечу людського серця. Але це не та порожнеча, до якої прагне мудрець, а та порожнеча, яку має дурень.

Список використаних джерел

1. Дао-Дэ цзин, Ле-цзы, Гуань-цзы. Даосские каноны./Новый перевод В.В.Малявина. Изд-во: «Астрель»,2002. 544с.
2. Даосские каноны. ПУТЬ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ. Древность. / Перевод, вступ. очерк и коммент. — Малявин В. В. Изд-во: «Роща», 2019. 286с.
3. Цыренов Ч.Ц. Трактат Гуань Чжуна «Гуан-Цзы», его место и роль в культурной традиции Древнего Китая. Изд-во «ФГБОУ ВПО ВСГАКИ», 2013. 223с.

Шевченко Тетяна - студентка I – го курсу факультету дошкільної педагогіки та психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Виноградова Наталія Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

«САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ» Г. СКОВОРОДИ ТА ЙОГОВТІЛЕННЯ В КУЛЬТУРІ 20-21 СТОЛІТТЯ (А.ТАРКОВСЬКИЙ, І ЛІНА КОСТЕНКО)

Постать Григорія Сковороди дуже часто постає в філософських роздумах. Видатний український філософ-містик, богослов, поет та педагог був чи не найцікавішою постаттю історії українського духу. Що ж так захоплює читачів в його творах, а філософів в його житті? Що ж все по порядку.

Чи гадав Григорій Сковорода що народившись в Чорнухах на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака, стане такою обговорюваною людиною?

Він був дуже обдаровним, Вже у 16 років вступив до Києво-Могилянської академії – першого вищого навчального закладу в Україні. Вивчав латинську, грецьку, церковнослов'янську, польську, німецьку та інші мови. Грав на сопілці, флейті, скрипці, гусях, лірі, бандурі.

Григорій Сковорода як відомо присвятив своє життя філософії. Не зважаючи на те що він не залежав від церкви, все одно слідував Біблії. Можна сказати що філософською концепцією «мандрівного філософа» був – пантеїзм. Тобто Бог – це все, і кожна людина має в собі Бога, він не може існувати поза людиною.

Цей письменник розробив теорії символічного, а не буквального, догматичного розуміння Святого Письма. Він вважав що зможе захистити Книгу від марновірів і без божників. Сковорода досліджує біблійні символи,

розглядає її як книгу, яка допоможе зрозуміти всі інші системи суспільства і людської життєдіяльності. З всього що нам відомо в його онтології Біблія займає позицію третього світу, який опосередковує великий світ (макрокосм) і малий світ (мікрокосм) у структурі світобудови. Біблія постає значною мірою як методологія, „тайное руководство блаженныя природы, могущая... наставитъ на путь мира” [1, с. 451] за допомогою якої людина пізнає світ і себе саму.

Тобто кожен із цих світів складається із двох натур одна з яких є матеріальною, а інша – невидима (божественна), саме невидима натура і є Богом, який пронизує собою все суще. Можна сказати що Біблія була таким собі «посередником» між людиною та Богом у розумінні Сковороди. Таке розуміння Біблії у ті часи було дуже не звичним. Важливим фактором є те що поет розробляв оригінальне світобачення в рамках християнської культури, але все ж таки намагався розширити ці рамки. Філософ найперше бачив і цінував у Євангелії *християнську концепцію вільної особистості*, неповторної людської індивідуальності, носія вищого духовного виміру буття. Саме цю *концепцію* розробляв він у своїх трактатах та діалогах. Філософ закликав людину пізнати себе і піднести себе над світом марноти і глупства, розвинути в собі мудрість, бо мудрість – це розум, це Бог.

Письменник розглядає Біблію як витвір людини, де втілені образи й фігури невидимого духовного світу. Як витвір людини, Біблія підлягає критичному аналізу людського розуму. Філософ не сприймав догматичного, раз і назавжди усталеного трактування, ні буквального розуміння тексту, ні начотництва, ані марновірства. Сковорода завжди звертав увагу на складність та заплутаність біблійних текстів, але все ж таки не зважаючи на це він захоплювався нею. Тобто можна сказати що саме Біблія стала одною із джерел його творчості, поет утверджував Біблію як джерело знань, мудрості, пізнання світу.

Тобто підсумувавши та осмисливши все вище сказане, можна зрозуміти що «мандрівний філософ» не одружувався, не влаштував власного дому. Не прилучився він і до якої-небудь чернечої громади. Він не обирав жодного стану, лише заклав думку в своєму серці що посвятить своє життя стриманості, задоволенню малим, цнотливості, смиренню, працелюбності, терпінню, добродушності, простоті манер, щирості, облишить усі суєтні намагання, всі турботи надбання майна, всі труднощі надмірностей. Філософ обрав дорогу християнства, та вирішив вірно слідувати їй до кінця свого життя. Саме ці слова з’являються в пісні 12-й «Саду божественних пісень»:

В город не піду багатий – на полях я буду жить,
Вік свій буду коротати там, де тихо час біжить.
Бо міста, хоча й високі, в море розпачу штовхнуть,
А ворота, хоч широкі, у неволю заведуть.
Не бажаю наук нових, крім здорового ума,

Крім розумностей Христових, бо солодкість там сама. [2, 197]

Отже, тепер поговоримо про геніальність творчого шляху поета. Та розберемо його головну, та най захоплюючу збірку – «Сад божественних пісень».

Потрібно звернути увагу на те що це збірка духовної лірики, адже провідною темою в ній є пошук глибокого особистого зв'язку з Богом, досвід якого осягається через Святе Письмо. Вся творчість Сковороди засвідчує злитість його свідомості з Біблією, яка, на думку філософа, «утворена Богом зі святих та таємних образів», вона – «найдосконаліший та наймудріший орган», «новий світ та нове Боже людство, земля живих, країна та царство любови, високий Єрусалим» [5, с. 115-116]. Тому можна легко зрозуміти що саме із Святого Письма Григорій Сковорода бере епіграфи до своїх поезій, в яких дуже відчувається зв'язок між першоджерелом.

У поетичній збірці Григорія Сковороди, сад – це впорядковане, доглянуте місце, в якому панує краса і гармонія. Звичайно ж, виникає алюзія Едемського саду – досконалого Божого творива, місця, в якому людина була щасливою. У символічному плані сад – це людська душа, очищена від пристрастей, в якій на повну силу дихає Святий Дух та проростають закладені Богом таланти, якими вона уміло орудує: «Душа его – Божий град, душа его – Божий сад»[3, с. 513]. Однак лише та людина, яка докладает зусиль для облагородження, естетизації свого саду-душі, може чекати від нього плодів, тому путівником у духовному житті Григорій Сковорода слушно називає Біблію, епіграфи з якої композиційно об'єднують усі вірші в одну збірку.

Дуже цікавою темою в життєвому шляху Сковороди є тема смерті. Відомо, що Григорій Сковорода перед смертю сам викопав собі могилу, зодягнувся в чисту одежу і мирно спочив, коли йому було 72 роки. Філософ як і більшість письменників доби бароко, художньо опрацьовував тему смерті і дійшов висновку : «Покой – смерть, не вред» [3, с. 537]. У 10-й пісні поет узагальнює народну мудрість , що смерть – єдина правда для всіх на світі:

Смерте страшна, замашная косо!
Ты не щадиш и царских волосов,
Ты не глядиш, где мужик, а где царь, –
Все жереш так, как солому пожар.
Кто ж на ея плюет острую сталь?

Тот, чия совесьть, как чистый хрусталь... [3, с. 518]

Український філософ сприймав природу як одне з джерел богопізнання, а кожна мисляча людина, споглядаючи красу всесвіту, з благоговійною вдячністю схиляється перед Тим, хто його створив. Мислитель переконаний, що «усе живе та рухається в Бозі та силою Божою, все пізнаємо лише через Бога та в Бозі», «Бог проникає та тримає все створіння», «Усе створіння йде за кермівництвом Творця. [...] Хто кличе породу солов'їв та дроздів у ліси та сади, жайворонків у поля, а жаби в води та болота? Хто веде річки до моря? Хто притягає сталь до магніту? Хто піднімає дрижке полум'я догори? Це наш Бог, що над усім панує та в усьому все господарює» [5, с. 182-183].

Також у збірці є образ Другої Особи Божої. Ісус Христос постає не тільки як моральний ідеал, але й як Спаситель, Відкупитель:

О Иисусе! О моя отрадо!
Здѣ ли живеши? О страдалцев радость!
Даждь спасительну мнѣ цѣльбу в сей страсти,
Не даждьвѣк пасти [3, с. 516].

Можна сказати що збірка «Сад божественних пісень» пронизана важливими постулатами Христової науки, яка, хоч і опосередковано, вводить образ Христа у твір.

Образ дороги відіграє значну роль в збірці, адже нам відомо що це алегорія життєвого шляху, бо на землі людина лише тимчасово, її дім – Царство Небесне. І тому можемо спостерігати що Григорій Сковорода засвідчив свої переконання мандрівним способом життя.

Оскільки Григорій Сковорода видатний філософ, то в його творчості філософія відбивається теж і для письменників 20-21 століття, воно залишається натхненням і філософськими пошуками наступних поколінь.

Яскравим підтвердженням сказаному є спадщина поета світового рівня Арсенія Тарковського який присвятив українському філософу кілька творів: «Г. Сковорода», «Де цілували степ кургани».

Тонкий лірик глибоко відчуває душевні переживання людини, Арсеній Тарковський як і Григорій Сковорода розглядали поезію як стигмати людської душі, яка дозволяє пізнати велич сфери «божественних пісень». Аналізуючи філософсько-поетичну творчість Григорія Савича, Тарковський виявляє співзвуччя своїх ідей і почуттів, з думками і вчинками великого українця, який «Босой пошел на юг по зову судьбы скитальческой своей»(стр. 268). Однією з життєво важливих форм служіння філософії і культурі, обидва генія вважали роботу над перекладами.

А. Тарковський здійснив блискучі переклади зі східної літератури, а Г. Сковорода з латинської та грецької. Метою цієї кропіткої праці було з'ясування того що ж об'єднує людей, що спільне для них усіх. Цим загальним виявився не тільки погляд на творчість як мета всього життя, а й аналіз морально філософської проблеми, яка зачіпає суть буття. Пошук точного художнього слова, розуміння того що у слові є сила, яка зберігається у століттях. Цей тезис став головним висновком їх творчої спадщини.

Мотив «Саду Божественних пісень» дуже виразно простежується у вірші Ліни Костенко «Ой ні, ще рано думати про все...». Тобто вона доводить думку що вона може жити вічно, вона не помре, тому сказано «рано думати про все» і про смерть в тому числі. В цьому вірші поетеса вводить образ Григорія Сковорода і пише навіть слова «Минає день, минає день, минає день/А де ж мій сад божественних пісень?». Що цікаво в вірші є висловлення «Світ мене ловить, ловить...доганя!», і можна сказати що вона вступає в діалог з відомою фразою Сковорода «світ ловив мене, та не спіймав». Також Сковорода асоціюється з мандрами і в цьому вірші теж мотив того що він ніби мандрує із головною героїнею, ніби вони біжать від когось. Потім постає образ Сковорода як закам'янілого, тобто сам Сковорода говорить «Він мене таки спіймав, цей світ, добре хоч, що на тому світі» Тобто він мертвий, а головна героїня жива, і далі йдуть такі строки, коли філософ відштовхується від постаменту :

От ми йдемо. Йдемо удвох із ним.

Шепоче ліс: - Жива із кам'яним!

- Диви, дива! – Дивується трава. –

Він кам'яний, а з ним іде жива!

Оцей мотив живе-мертве, красиве-потворне, це теж мотив із «Саду Божественних пісень» Бо основа цієї збірки бароковість, і за рахунок цієї бароковості, тобто поєднання непоєднуваного, створюється таких ефект ніби те що ти читаєш моторошно, але все ж таки містично, красиво, ти не можеш це не дивитись, тебе не може до цього не тягнути.

Все це досліджував С.О. Дячок і він пише про те що у Ліни Костенко сквородівське світосприйняття. Поетеса черпає з творчості Сковороди багато тем, вони йдуть як на контрасті, але дуже гармоніюють, язичництво і християнство, що також стосується «Саду Божественних пісень», красиве, і потворне, химерне, заплутане.

Отже перейдемо до висновку. Мандрівний філософ глибоко осмислював життя людини. Він торкнувся проблеми глибокого особистого зв'язку з Богом, шукання Його в усьому суцюзому, і насамперед в Біблії. Також творчість мандрівного філософа, торкнулась багатьох представників літератури та філософії 20-21 століття.

Список використаних джерел

1. Сковорода Г. Повн. зібр. тв.: У 2 т. – К., 1973. – Т. 1
2. *Сковорода Г.С.* Твори: У 2 т. – К.: АТ “Обереги”, 1994
3. Сковорода Г. С. Світ ловив мене, та не впіймав / Григорій СавичСковорода. – Х. : Фоліо, 2006. – 607 с
4. ТарковскийАрсений. Избранное - Москва. Художественнаялитература – 732.
5. Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди / ДмитроЧижевський ; [підготовка тексту, мовна ред. та вступна ст. Л. Ушкалова]. – Х. : Акта, 2003. – 432 с.